

“Het doel der opvoeding is: elk kind te helpen worden wat het is”. *Kees Boeke*

Basisonderwijs

Kees Boekelaan 10 3723 BA Bilthoven
Directeur: Anne-Mieke Bulters
T 030 228 28 42
werkplaatsbo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

Voortgezet onderwijs

Kees Boekelaan 12 3723 BA Bilthoven
Rector: Jeroen Croes
T 030 228 28 41
werkplaatsvo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

“We vragen
onzelf:
‘Wie ben ik om
briljant te zijn,
prachtig,
talentvol,
fantastisch?’
Maar wie ben jij
om dat *niet* te
zijn?”

wp
krant

jaargang 35 | nummer 35 | januari 2019

Voortgezet onderwijs

Alfa Plus
Gamma Excellent

Algemeen

Werk dan mee in De Werkplaats

Basisonderwijs

Bettykrant
Denklab

Redactioneel winter 2019

Leren is meer dan op een ochtend de school binnengaan en op een middag weer buiten staan, zo kunnen we op pagina 17 lezen in het prachtige gedicht dat Ingmar Heytze vorig jaar voor De Werkplaats schreef. Natuurlijk willen we zo'n soort school zijn, een school met iets 'extra's', maar het kan geen kwaad om jezelf zo nu en dan langs de extra-curriculaire meetlat te leggen. Welke activiteiten hebben wij voor BO- en VO-werkers die net een stapje extra willen zetten in petto? Op het BO werken werkers met hart en ziel aan de Bettykrant, krijgen ze dansles van oud-werker en dansprofessional Emiel

en kunnen ze hun cognitieve grenzen verleggen in het Denklab. Op het VO waren er bij de bètavakken al behoorlijk wat extra activiteiten voor de werkers, maar de alfa- en gammavakken zijn met Alfa Plus en Gamma Excellent aan een indrukwekkende inhaalslag bezig. Natuurlijk kijken we niet alleen maar naar de toekomst; daarvoor is ons verleden te rijk. Half november eerden we daarom met een themadag de grote dichter en oud-medewerker Ida Gerhardt. Ik wens u veel leesplezier.

Berend Ike

Inhoud

- 3 Extra is gewoon
- 4 Talent ontwikkelen op De Werkplaats
- 5 Gamma Excellent
- 6 Alfa Plus
- 8 Alles is pas aangevangen
- 10 'Geen school', Analyse van een gedicht
- 12 Oud-werker: Sara van Gennip
- 14 Werk dan mee in De Werkplaats
- 16 Interview met de Bettykrant-redactie
- 18 Interview met Nanda en Adriaan
- 20 Dansen vanuit blijdschap
- 22 Danslessen
- 23 Het Denklab
- 26 Twee gelijke benen

Colofon

Redactie

Kim Gaalman, Marijn Backer,
Anne-Mieke Bulters en Jeroen Croes
Eindredactie: Berend Jan Ike

Ontwerp

Mireille Geijssen/Gabriëlle Buys

Drukwerk

Drukkerij ESED te Soest

Middenfoto

Willem Mes

Foto cover

Marian Kleverkamp

Foto's zonder bronvermelding

Willem Mes

VO

Extra is gewoon

Op De Werkplaats staan ontwikkeling en zelfontplooiing centraal. Natuurlijk zijn we trots op de mooie resultaten die onze werkers behalen bij de examens, maar leren voor het diploma alleen vinden wij te weinig. Wij willen kinderen meer meegeven dan dat felbegeerde papiertje. Het belangrijkste is de manier waarop kinderen, de werkers, en volwassenen, de medewerkers, bij ons met elkaar omgaan. Kinderen worden serieus genomen en gestimuleerd om hun mening te geven. Kinderen leren hoe ze moeten omgaan met elkaar en met volwassenen en krijgen zelfvertrouwen door het voeren van

discussies, het geven van presentaties en het uitvoeren van projecten. Ook bij de bijzondere activiteiten, zoals de musicals, Bèta talent-programma's, het debatteren of de open podia leren kinderen samen te werken en elkaars prestaties te waarderen. Dit geeft hun bij de start van hun studie aan universiteit, hogeschool of middelbaar beroepsonderwijs in veel opzichten een voorsprong op hun medestudenten. Zelfkennis en zelfvertrouwen helpen ieder mens verder. Vaardigheden als samenwerken, presenteren, initiatief nemen en je mening kunnen verwoorden zijn in het huidige vervolgonderwijs van groot belang.

Aan je ontwikkeling werken is op De Werkplaats niet een extra, het is iets gewoons.

Geen school maar een werkplaats

Citaat van Kees Boeke, de oprichter van De Werkplaats Kindergemeenschap: 'De reden waarom ik de naam gekozen heb, is dat ik bij 'school' altijd geneigd ben te denken aan iemand die 'geschoold wordt' en het mijn bedoeling juist is de kinderen niet te 'scholen' maar hun de gelegenheid te geven door allerlei soort werk zich naar hun eigen aard en aanleg te ontwikkelen.... Wat ik dus wilde trachten te vormen was inderdaad een plaats om te werken, vandaar de naam.' De Werkplaats Kindergemeenschap is opgericht in 1926 door Kees Boeke en zijn vrouw Betty. Zij geloofden dat kinderen door goed onderwijs later in de maatschappij als volwassenen meer zelfvertrouwen en meer aandacht en respect voor de omgeving en voor andere mensen zouden hebben. Op die manier hoopten zij hun idealen te verwezenlijken: een vreedzame, veilige samenleving, waarin mensen - ongeacht afkomst, ras of levensovertuiging - vreedzaam en op basis van gelijkwaardigheid samenwerken. Die idealen streven we nog altijd na. De vorm waarin we werken is telkens in ontwikkeling en dat houdt het onderwijs op De Werkplaats steeds modern.

Jeroen Croes, rector

“Wij willen kinderen
meer meegeven dan dat
felbegeerde papiertje.”

Talent ontwikkelen op De Werkplaats

Excelleren met hoofd, hart en handen

Talentontwikkeling, de gedachte achter het extra aanbod op De Werkplaats, werd in een schoolnotitie van 2012 omschreven als het ontwikkelen van het eigen potentieel om de betekenis aan de wereld te geven waartoe je talent je uitdaagt.

De vernieuwde maatschappelijke aandacht voor excellentie begrepen wij dan ook vooral als het stimuleren van de individuele talenten van ál onze werkers. Ons onderwijs wil de voorwaarden creëren voor persoonlijke groei. Wij weten dat de medewerker daarin een belangrijke factor is. Een positieve verwachting, reflecterend vakmensschap, oog voor leerprocessen, bieden van kansen en bewaken van grenzen zijn belangrijke kwaliteiten van medewerkers die werken in een klimaat van uitdagend maatwerk. Hoe staat het met die ontwikkeling?

Sinds 2012 is er in de onderbouw van het vwo een prachtig verrijkingsprogramma ontstaan en hebben in de bovenbouw van havo en vwo tal van initiatieven een plaats gekregen in en buiten het curriculum. Hieronder volgt een kort en niet uitputtend overzicht

Bèta-excellent

In de afgelopen jaren is er in de bovenbouw havo en vwo een programma ontwikkeld dat werkers van ieder niveau en van ieder pakket de gelegenheid biedt mee te doen aan extra curriculaire programmaonderdelen. Aan U-Talentonderwijs neemt een kleinere groep geselecteerde bètawerkers deel. Het Bèta Excellentprogramma is toegankelijk voor een veel grotere groep bètawerkers. Zij nemen deel maken

aan allerlei verdiepende en spectaculaire activiteiten op bètagebied. Enkele nummers geleden gaven we in deze krant aandacht aan het U-Talentonderwijs en het Bèta Excellentprogramma.

Ander talent aanbod

Nieuw is het aanbod voor alfa- en gammawerkers, waarover in de hiernavolgende artikelen meer. Deelname aan een van de vele master-classes is voor alle bovenbouwwerkers een mogelijkheid, per masterclass echter worden maar enkele werkers toegelaten. Ook de cursussen Cambridge Engels, Goethe Duits en Delf Frans staan in principe open voor iedere bovenbouwwerker en bovendien is er nog de wekelijks debatclub waaraan zo'n twintig werkers deelnemen. Naast deze meer op het onderwijs-gerichte extra's kan iedere werker terecht bij WP-Talencursussen. Het aanbod verschilt per schooljaar. Een kleine greep uit het huidige aanbod: dansvoorstelling, oorlog in het Midden-Oosten, skateboarden en gebarentaal.

De cursussen zijn gratis en beginnen na afloop van de gewone lessen. Ook de jaarlijkse goede doelenactie voor bijvoorbeeld het Helen Dowling Instituut past bij de gedachte dat het zelf organiseren van acties bijdraagt aan de ontdekking van je interesses en de ontwikkeling van je vaardigheden. Een groep van dertig werkers werkt gedurende het hele jaar samen in kleinere of grotere eenheden en leert van zijn eigen mislukkingen en successen.

De jongste loot aan de tak van extra activiteiten is een groep werkers die wil dat

de school serieus werk gaat maken van duurzaamheid. Werkers uit verschillende teams zijn aan het verkennen op welke wijze deze groep het best kan samenwerken. Op dit moment ligt de focus op afvalscheiding, overbodig energiegebruik, papiergebruik en bekendheid geven aan de plannen en doelstellingen.

'Het stimuleren van persoonlijke groei voor de werkers blijft een uitdaging. Ze hebben soms een duwtje nodig, want waarom zou je meer doen dan minimaal nodig? Natuurlijk, een werkplaatsdiploma met extra activiteiten komt van pas bij selectie voor het vervolgonderwijs, maar primair is toch voor ons de uitdaging om een kind zijn mogelijkheden te laten verkennen.

Mandela gebruikte ooit de volgende, toepasselijke (niet helemaal eigen) woorden:'

Onze grootste angst is dat we niet volmaakt zijn. Onze grootste angst is dat we mateloos krachtig zijn.

Het is het Licht, niet onze schaduw,

die ons het meest beangstigt We vragen onszelf: 'Wie ben ik om briljant te zijn, prachtig, talentvol, fantastisch?'

Maar wie ben jij om dat niet te zijn?

Gamma Excellent

Gamma Excellent is een door De Werkplaats georganiseerd programma in het kader van aardrijkskunde, economie, geschiedenis, maatschappijleer en maatschappijwetenschappen en bestaat uit losse activiteiten die meerdere malen in het jaar gestart worden door de medewerkers. De extra-curriculaire activiteiten vinden plaats op en buiten De Werkplaats, en zijn bedoeld voor alle werkers die naar verdieping en verrijking in de gamma-vakken zoeken. Zo werden er gastlessen gegeven, deden de werkers een kabinetsformatiesimulatie en bezochten ze de rechtbank in Utrecht voor een masterclass rechtsstaat en het bijwonen van een zitting.

Yaswanti Puar, werker uit vwo 6, schreef het hiernavolgende verslag van de meest recente Gamma Excellent-activiteit.

Vrede en Veiligheid in de Europese Unie

Afgelopen december woonden we met 23 werkers een Gamma Excellent-activiteit bij over vrede en veiligheid in de Europese Unie. Onder leiding van historicus Jan de Boer van het ministerie van Buitenlandse Zaken is er meer dan een uur gesproken over de Europese Unie.

De Boer begon zijn presentatie met het schrijven van '70m' op het bord, met een bijbehorende vraag: 'Wat betekent deze 70m?' Het is het geschatte aantal slachtoffers (zeventig miljoen) van de

Tweede Wereldoorlog in Europa en Azië, het getal dat het begin van de Europese Unie inleidde.

De Boer vervolgde zijn betoog met een historische uitleg en gaf werkers en medewerkers tussendoor gelegenheid om vragen te stellen. Er werden vragen gesteld over de voor- en nadelen van een Europees leger en de impact van de Brexit op de Europese Unie. Ook vertelde De Boer anekdotes uit de tijd dat hij bepaalde functies in onder andere Brussel en Bosnië Herzegovina bekleedde.

Daarna waren er twee pennen (speciaal ontworpen voor het voorzitterschap van Nederland van de Europese Unie in 2016) te verdienen met het correct beantwoorden van twee vragen die De Boer aan het publiek stelde.

Tot slot vroeg de Boer wat de Europese Unie zo bijzonder maakt. Een lastige vraag, want tegenwoordig zien wij de EU als een vanzelfsprekendheid en profiteren wij zonder verder na te denken van al haar voordelen. In zijn slotpleidooi richtte De Boer zich vooral tot ons, de werkers. Hij gaf aan het goed te vinden dat wij allemaal een eigen mening hebben, maar miste vaak nog een onderbouwing hiervan. Zo zei hij dat hij merkte dat we goed verbanden kunnen leggen, maar dat we ons te weinig afvragen waarom dingen gebeuren. Hij hoopt dat onze generatie daar uiteindelijk meer over wil nadenken.

Yaswanti Puar, vwo 6

“Er werden vragen gesteld over de voor- en nadelen van een Europees leger en de impact van de Brexit op de Europese Unie.”

Alfa Plus

Marian Kleverkamp neemt als medewerker Nederlands in onder andere team 7 (5 en 6 vwo) het voortouw met Alfa Plus, het verrijkingsprogramma voor de talen. Omdat we als WP-Krantredactie razend nieuwsgierig waren naar de activiteiten bij Alfa Plus, stelden we haar een aantal vragen.

Hoe is het idee voor Alfa Plus ontstaan en wat houdt het precies in?

Er waren eigenlijk al enorm veel extra activiteiten die 'talig' waren: theaterbezoek, de Inktaap (literaire jongerenprijs), de Nacht van de Poëzie, Gedichtendag, de Boekenweek, Nieuws in de Klas.

Foto: Marian Kleverkamp

Eigenlijk vormde dit alles tezamen al een volwaardig alfaplusprogramma, alleen had het nog geen vaste vorm en was er nog geen overkoepelende naam. Nu dus wel. Op den duur moet het een echt plusprogramma worden voor iedereen die geïnteresseerd is in cultuur, taal en literatuur.

Het zou mooi zijn als we nog meer vakoverstijgend zouden werken en modules kunnen aanbieden over de meest uiteenlopende onderwerpen. Ideeën genoeg: de romantische poëzie in Europa in de achttiende en negentiende eeuw, klassieke mythen in het werk van Nederlandse auteurs, verzetsliteratuur in de Tweede Wereldoorlog, jongeren-

taaltaal op social media en ga zo maar door. Natuurlijk moeten werkers zelf ook onderwerpen kunnen inbrengen. De afgelopen twee jaar was het voor werkers uit v5 en v6 ook al mogelijk om deel te nemen aan masterclasses van U-Talent Alfa/Gamma. De Universiteit Utrecht biedt masterclasses aan die een dag duren en waar leerlingen van middelbare scholen hoor- en werkcolleges volgen over onderwerpen die ook aan studenten worden aangeboden. Enkele titels zijn: *Sporen van slavernij*, *Door wie word jij beïnvloed?* En *Forensisch onderzoek naar de Nederlandse taal en cultuur*.

Bij de talenfaculteiten en geesteswetenschappen wordt de noodzaak ook steeds

“Momenteel zijn we bezig met het afronden van het eerste nummer. We zitten gezellig om een grote tafel te schrijven aan allerlei stukken, onder het genot van thee en lekkers.”

groter ervoor te zorgen dat er meer scholieren gaan kiezen voor alfastudies. Els Stronks, hoogleraar Vroegmoderne Nederlandse letterkunde, is momenteel bezig een landelijk plusprogramma op te zetten en ik werk daar ook aan mee. Zo komt er een *Taalolympiade* voor Nederland en Vlaanderen, een *Landelijke Schrijfacademie* en er zijn wetenschappelijke proeven gemaakt die leerlingen kunnen uitvoeren op litlab.nl.

Inmiddels is er hier op het VO ook een eigen Schrijfacademie opgericht. Hoe zit dat precies?

Op de WP is er helaas geen schoolkrant die een lange traditie kent. Af en toe is er een clubje werkers dat voor bijvoorbeeld een profielwerkstuk een schoolkrant opzet en dan blijft zo'n krant een jaar of twee a drie bestaan, maar bij gebrek aan opvolgers bloedt deze dan weer dood.

Er zijn wel veel werkers die bloggen en die gedichten en verhalen schrijven. Vorig jaar heb ik drie werkers mogen begeleiden die een historische roman schreven en hiervoor de Rijksmuseumprofielwerkstukprijs wonnen. Er is echt veel talent aanwezig, maar nergens is er een plek waar deze mensen elkaar ontmoeten om te schrijven. Toen ik de plannen van Els Stronks voor een landelijke schrijfacademie hoorde, dacht ik: 'Daar ga ik nu meteen mee beginnen op school en als volgend jaar de landelijke academie van start gaat sluiten wij hier op aan.' We combineren het maken van een digitale schoolkrant met workshops journalistiek en creatief schrijven. In de eerste plaats vind ik het belangrijk dat werkers lol hebben in schrijven en dat ze zich kunnen ontwikkelen tot betere schrijvers. Verder kunnen we alles wat er wordt gemaakt gaan publiceren, zodat er toch weer een schoolkrant komt. Er doen nu werkers mee uit klas 2 tot en met 6 van vmbo tot en met gymnasium.

Iedereen mag meedoen. We zijn nu met twaalf werkers begonnen. Het zijn allemaal meisjes, dus... jongens, meld je aan!

We hebben een workshop gevolgd over het maken van een digitale krant waarin we leerden in een digitale redactieruimte te werken. Momenteel zijn we bezig met het afronden van het eerste nummer. Elke woensdag ontmoeten we elkaar in blok 1 in team 7 en in blok 3 in team 5. We zitten gezellig om een grote tafel te schrijven aan allerlei stukken, onder het genot van thee en lekkers.

Binnenkort staat er workshop journalistiek schrijven gepland en daarna gaan we creatief schrijven. Alle schrijvers van de Schrijfacademie doen natuurlijk mee, maar er is ook nog plek voor ongeveer tien andere geïnteresseerden die zich hiervoor kunnen aanmelden. Verder krijgen we bezoek van Liz Harteveld die actief is onder enkele pseudoniemen op sites waar verhalen kunnen worden gedeeld en die binnenkort haar tweede roman afrondt. Zij komt ons vertellen over haar schrijfcarrière en zij gaat ook met ons iets schrijven.

Welke wensen heb je zelf nog met betrekking tot Alfa Plus en de Schrijfacademie? Wat zou je graag nog voor elkaar willen krijgen?

Ik hoop dat we op school een vaste plek kunnen veroveren om te werken en elkaar te ontmoeten en dat we het voor elkaar krijgen een schoolkrant te maken die nog lang zal bestaan. Verder zou ik de Schrijfacademie en alle andere activiteiten die er plaatsvinden willen uitbouwen tot een breed alfaplusprogramma, dat ook een certificaat oplevert van zowel de WP als de universiteit.

Het zou mooi zijn als we met alle moderne vreemde talen en met Nederlands en Oude Talen een hele serie modu-

les maken die werkers kunnen doorlopen en die echt meer laten zien van taal en literatuur dan werkers nu in de vaklessen voorgeschoteld krijgen. Van het Buitenhuis gaan we binnenkort een talenhuis maken: er komen vitrines, boekenkasten, een leestafel, veel poëzieposters en kranten en tijdschriften. Een stimulerende omgeving is echt nodig om taal meer aandacht te geven. Misschien zijn er ouders die willen meehelpen en meedenken: heel graag! We kunnen een mooie leestafel en leeslampen gebruiken, woordenboeken over boeken over taal en literatuur.

Taal zal nooit verdwijnen: we hebben taal nodig om met elkaar te communiceren en om onszelf uit te drukken. Nu iedereen met iedereen op de wereld in contact kan staan, is het misschien wel belangrijker dan ooit om jezelf goed te kunnen uitdrukken en om te weten wie die ander is.

Alles is pas aangevangen

*Alles is pas aangevangen.
Ongemeten zijn de kansen.
Orpheus liet de stenen dansen.*

Op zaterdagmiddag 17 november organiseerde het Ida Gerhardtgenootschap haar najaarsbijeenkomst op De Werkplaats, een locatie die van belang is geweest voor leven en werk van Ida Gerhardt: de dichteres gaf hier van 1951 tot 1963 klassieke talen. Medeorganisator Mannus Goris gebruikte toen hij decaan was op de WP en ouders en werkers over studies en opleidingen moest informeren, bovenstaande drie dichtregels van Ida Gerhardt als opening van de bijeenkomsten. Hij en Marian Kleverkamp, medewerker Nederlands, verzorgden samen een groot deel van de organisatie van het programma.

Na een lezing over ritme en metrum in Gerhardts poëzie door Marc van Oostendorp, hoogleraar Nederlands en Academische Communicatie aan de Radboud Universiteit Nijmegen, hield dichter en oud-werker Ingmar Heytze een voordracht waarin hij reageerde op de poëzie van Ida Gerhardt. Hierna ging Marijn Backer in op de uitgangspunten, toen en nu, van de Kees Boekeschool en Gerhardts rol daarbij. Dat Ida Gerhardt door en door Werkplaatsmedewerker was, illustreerde hij met het onderstaande citaat.

Al die jaren, dat je voor de klas staat, tracht je de kinderen uit te rusten met een koffertje, waarin datgene zit, wat nu juist dit kind het meeste nodig heeft. Zo pakt de moeder

het koffertje voor de eerstejaarsstudent: in dat hoekje gaat nog een appel en in dat een reep. Maar er is één reservevoorraad, waarvan je nooit genoeg kunt meegeven op de lange reis: dat is de voorraad van dat oorspronkelijk vertrouwen. Lang is de reis door het land, waardoor we allen moeten gaan: het land van wij en die andere mens; of wij, en die anderen. Het leraarschap, een ambt van hoge adel, is eigenlijk niets anders dan onmerkbaar die voorraad aanvullen van het oorspronkelijk vertrouwen: vanuit de veiligheid, die in de klas heerst en die zwijgend zegt: het kan

“De Werkplaats, een locatie die van belang is geweest voor leven en werk van Ida Gerhardt: de dichteres gaf hier van 1951 tot 1963 klassieke talen.”

wèl. Niet bang zijn, het kan wèl. Nu en later. (De Biltse Grift van 2014; Mieke Koenen; Ida Gerhardt en De Werkplaats) Als afsluiting van de middag mochten de vele bezoekers zelf nog aan de slag gaan met gedichten van Ida Gerhardt.

Ze gingen in tweetallen aan het werk in de kantine, die vol hing met prachtige op Gerhardt geïnspireerde tekstuele, beeldende of filmische creaties, gemaakt door V6-werkers. Tijdens het afsluitende drankje droegen een aantal deelnemers

enthousiast hun eigen creaties voor. Passend bij De Werkplaats: het zelf betekenis geven aan de gedichten door er in tweetallen mee aan de slag te gaan. Een mooie herinnering voor alle bezoekers en voor oud-medewerkers Clan Visser 't Hooft, Rozeriet Visser en Vera Veul ook nog een warm weerzien.

Foto's: Marian Kleverkamp

“Een mooie herinnering voor alle bezoekers en voor oud-medewerkers ook nog een warm weerzien.”

‘Geen school’, analyse van een gedicht

Wat is een school? vraagt de eerste regel van het gedicht dat Ingmar Heytze vorig jaar ter gelegenheid van het afscheid van Jos Heuer voor onze school schreef. *Hier staat hij niet*, antwoordt een stem, dit uit muren en ramen geconstrueerde onderdak, deze kijkdoos waarin je verwonderd ziet dat de mens lijkt op een smalle, altijd bewegende lijn tussen *afzijn* en *aanwezig* zijn; nee, dit is geen school.

Wat zegt die stem hier? Hij spreekt niet van *afwezig zijn* en *aanwezig zijn* maar *afzijn* en *aanwezig* zijn.

Ik zie in eerste instantie Giacometti-figuren voor me: mensen van enige afstand gezien, smal en teruggebracht tot bijna samenvallende lijnen van hun omtrek. Het zijn bovendien bewegende lijnen, als gezien in een tekenfilm waarin mensen steeds weer ontsnappen aan het beeld waarin ze met potlood worden vastgelegd. Zo kun je inderdaad kijken naar mensen in een gebouw. Maar *afzijn* en *aanwezigheid* zijn in deze combinatie ook mentale toestanden. In een school is je werk *afmaken* je school *afmaken*, jezelf zijnde waar je bent, aanwezig zijnde, je te ontwikkelen als wie je bent, een streven naar *af zijn*, naar een doel dat voor je ligt, naar samenvallen met die lijn van dat doel. Je *bent* nog niet af, je bent op weg om af te worden.

Nee, een gebouw waarin mensen zo bewegen: dat is geen school.

De vraag leeft weer.

School is immers minder én meer, net zoals leren meer is dan in de brugklas beginnen en onthutst met zoenen en

bloemen en een diploma het gebouw weer verlaten.

Want wat is je overkomen? Was dit het?

En dan, uiteindelijk, als een soort slot-som, volgen vier wonderbaarlijke regels die het echte programma van de school lijken samen te vatten:

Het voelen van één waarheid: er is niets moeilijkers voor mensen.

Dat kunnen we nog begrijpen met ons verstand. We weten immers: zoveel hoofden, zoveel zinnen. We willen wel maar we kunnen nauwelijks over onze eigen schaduw heen kijken. We willen o zo graag een waarheid die erg veel lijkt op wat we zelf vinden.

En toch, en dat is wel een credo, kan het *voelen* van één waarheid worden *ervaren*, iets wat lijkt op iets wat klopt, een blikwisseling misschien, een gedeeld muziekloopje, lachen om een goede grap zelfs. Echter: het voelen van één waarheid is altijd het *product van een samenzijn*.

De twee laatste regels zijn te mooi om hier niet in hun meest oorspronkelijke vorm weer te geven. Als een stelling worden ze geformuleerd, als een les uit het boek Wijsheid:

alles wat je samen doet krijgt adem en blijft staan als je het achterlaat.

Mogelijk is dit de les, namelijk de ervaring zelf, die een levensschool je leert, is dit de echte school die je als mens het

samen mens zijn leert en die je voortaan als innerlijk schoolgebouw, als thuis met je meedraagt.

Maar is dit wel wat de dichter ons wil zeggen met zijn gedicht? Mag ik een gedicht wel als drager van een boodschap benaderen? Is een gedicht niet net als een levend wezen een niet te duiden organisme van klank, ritme en betekenisvolle woorden?

Ja, dat is het. Een gedicht is ‘evenzeer veel minder als nog zoveel meer’ de betekenis of de boodschap (het *afzijn*) die ik nu verwoord. Voor deze gelegenheid echter lees ik het gedicht als een cadeau dat voor De Werkplaats betekenis heeft en deze betekenis ontleent aan de persoonlijke ervaringen van de dichter en aan die van mij en vele anderen. Op deze wijze gelezen herken ik natuurlijk de essentie van onze school: die van het opvoeden tot mens in de gemeenschap. En ik lees dat in frisse heldere woorden die voorzichtig en moedig op zoek zijn naar de regels die durven te zeggen: vraag je wat een school is? Hier staat hij. Lees maar mee.

Marijn Backer

GEEN SCHOOL

Wat is een school? Hier staat hij niet,
dit zijn alleen de muren maar,
een onderdak met ramen om elkaar
door te bekijken en je af te vragen

wat een mens mag zijn: een smalle,
altijd bewegende lijn tussen afzijn
en aanwezigheid. Dit is geen school,
maar evenzeer veel minder als nog

zo veel meer, zoals ook leren meer is
dan hier op een ochtend binnengaan
en op een middag buiten staan, blij
en vertwijfeld tegelijk, met de rozen

in je armen en de zoenen als oorvijgen
op je wangen. Dit is geen school, het is
een samengaan van jou en mij tot wij,
een thuis dat in ons wonen blijft.

Uiteindelijk blijkt niets zo moeilijk
als het voelen van één waarheid:
alles wat je samen doet krijgt adem
en blijft staan als je het achterlaat.

12-12-2017 • Ingmar Heytze

De oud-werker: Sara van Gennip

Sara van Gennip (31) is dramaschrijver en deed tussen 1999 en 2005 vwo op De Werkplaats.

10 minuten fietsen, 25 minuten met de sneltram, 10 minuten met de trein, 17 minuten lopen. Een ware odyssee voor een kind van twaalf. Uiteindelijk deed ik het zes jaar lang, met liefde. Niet dat

Foto: Erik Franssen

Nieuwegein geen scholen had, maar ik moest en zou naar De Werkplaats. Daar was een binnentuin. Daar deden ze dingen met debat, theater en kunst. Daar wilde ik zijn.

Met twee vriendinnen, zowel klasgenoten als mede-treinreizigers, adopteerde ik een boom in de binnentuin: Herman. Herman stond naast 'ons' bankje. Het bankje waar ik voor het eerst in mijn

leven een mobiele telefoon én euro's in handen kreeg, waar we klaagden over onze eerste keer ongesteld en ietwat jaloers roddelden over de vriendin die verliefd was op een jongen van wel zes jaar ouder (jaren later waren we samen op hun bruiloft en inmiddels zijn ze drie knappe kinderen verder). De binnentuin had nogal een opvallende geur en mijn moeder zou nog jarenlang tegen me zeggen: 'wat ruik je weer naar Herman.'

“Op mijn afstuderen zei mijn mentor Emanuel: ‘Sara wil graag acteren, maar wordt uiteindelijk de nieuwe Annie M.G. Schmidt.’”

fotografie ERIKFRANSSEN.NL

Sara van Gennip zit onderaan, derde van links

Na De Werkplaats werkte ik op een varkensboerderij in Noorwegen, deed ik audities voor diverse toneelscholen, en werd uiteindelijk aangenomen bij de schrijfopleiding aan de theaterfaculteit van de HKU. Het schrijven heb ik gecombineerd met een studie Filosofie aan de Tilburg University en inmiddels ben ik vijf jaar eigenaar van mijn eigen Schrijfbedrijf. Ik schrijf 'levensbeschouwelijk theater': moderne mythes waarin een duivels dilemma centraal staat en het goede doen nooit eenduidig is. Vaak zijn het verhalen waarin mensen discussiëren, liefhebben en geloven tegen beter weten in. Af en toe wordt er heel symbolisch een biggetje geslacht. Als maker ben ik o.a. verbonden aan Theater Bellevue en Kameroperahuis. Daarnaast ben ik begonnen aan het schrijven van mijn eerste roman en draag ik vaak en graag korte verhalen voor op literaire podia en festivals zoals Lowlands en de Parade.

Ik woon in Utrecht, met mijn hond Josje. Mijn werkkamer is één verdieping verwijderd van de slaapkamer, dus waar ik vroeger ruim een uur onderweg was om op school aan de slag te gaan, zit ik nu binnen vijf minuten met een kop thee aan de schrijftafel. Naast mij een plant die gelukkig beter ruikt dan Herman. Op weg naar een nieuw verhaal.

De stank van Herman vergaf mijn moeder me echter snel, omdat ze zag hoezeer ik op mijn plek was in dat verre Bilthoven. Zeer faalangstig en 'net een

beetje anders' was ik de basisschool niet zonder kleerscheuren doorgekomen. Nu werd ik uitgedaagd in mijn taal- en denkvermogen, bezocht ik met school theatermarathons en had ik in de zomer soms buiten les. Hoewel ik beter in mijn vel kwam te zitten op de WP, bleef ik last houden van de drang alles goed te willen doen. Waar andere ouders hun kinderen 's nachts betrapten met wiet, werd ik geregeld gepakt met een zaklamp en wiskundeboek in bed. Ontspanning vond ik in de vele schoolmusicals waar ik aan meedeed, onder de bezielende leiding van Francine, Emanuel en Claartje. Toevallig ook de docenten van mijn lievelingsvakken drama, geschiedenis en ckv. Samen bliezen we klassiekers nieuw leven in. Op mijn afstuderen zei mijn mentor Emanuel: 'Sara wil graag acteren, maar wordt uiteindelijk de nieuwe Annie M.G. Schmidt.' Ik was destijds ietwat verbolgen, maar vandaag de dag denk ik dat hij iets zag wat ik nog moest ontdekken.

Foto's: archief Sara van Gennip

Werk dan mee in de Werkplaats

Op een druilerige donderdag voor kerst ontmoeten Anita van Dommelen van het BO en Manon van Ommen van het VO elkaar op de bovenverdieping van het kleutergebouw. Beiden begeleiden docenten in opleiding op het soms hobbelige pad naar een diploma en (hopelijk) een baan. Hoog tijd om eens van gedachten te wisselen.

Manon: 'Anita, hoe kwam jij op De Werkplaats terecht?'

Anita: 'Toen ik 16 was verhuisden we van Krimpen aan de IJssel naar Hilversum. In dezelfde periode was ik klaar met school en besloot dat ik het onderwijs in wilde. Ik was heel blij dat ik op de KLOS (Kleuter Leidster Opleiding School) hier op het WP-terrein terecht kwam. Toen ik klaar was in 1986 was er heel weinig werk. Ik heb daarna veel invalwerk gedaan in Hilversum en omgeving, tot ik een paar jaar later in het Utrechts Nieuwsblad een advertentie voor een baan op De Werkplaats zag. Ik durfde niet meteen te reageren, omdat ik dacht dat het misschien te hoog gegrepen was. Ik had nooit stagegelopen op de WP, omdat een plek hier heel gewild was en je die niet zomaar kon bemachtigen. Ik dacht: 'Als ik dáár nog eens zou mogen werken!' Gelukkig reageerde ik wel en werd ik aangenomen. Binnenkort is het dertig jaar geleden dat ik hier begon. Hoe ging dat bij jou?'

Manon: 'Rond 2000 – ik was toen al tien jaar werkzaam in het onderwijs – begon ik naar de WP te lonken. Ik was inmiddels eerstegrader en had meegeschreven aan een lesmethode Duits, *Na Klar*,

nog steeds de vaste Duits-methode op de WP. Ik had me al behoorlijk bezighouden met onderwijsvernieuwing en zag het wel zitten om daarmee door te gaan. Er kwam een nieuwe school in Leidsche Rijn die me leuk leek, maar ook De Werkplaats had mijn aandacht. Ik ging op gesprek bij de toenmalige rector, Gert Pol, en twijfelde openlijk aan mijn eigen vermogen om echt vernieuwend te kunnen zijn. Hij zei toen: 'Ga hier in school maar eens rondkijken en kom dan

terug.' Ik zag toen heel weinig vernieuwing: overal in het gebouw werden ouderwetse klassikale lessen gegeven. Dat kan beter, dacht ik, en niet veel later werd ik aangenomen. Wat vind jij trouwens bijzonder aan De Werkplaats?'

Anita: 'Dat we hier echt het kleuter-onderwijs koesteren. Elders zie je het wel veranderen en lijken groep 1 en 2 zich steeds meer aan groep 3 aan te passen, maar wij vinden het spelend

Manon van Ommen

Leeftijd: 58

Komt oorspronkelijk uit: Woerden

Woonplaats: Utrecht (Voordorp)

Woonsituatie: samenwonend met man Pluup. Kinderen (en oud-werkers) Mekan (24) en Pim (23) zijn inmiddels het huis uit.

Studie: Lerarenopleiding aan de SOL (Hogeschool Utrecht), specialisaties Duits en Frans.

Quote:“

leren, *het ontwikkelen door prikkelen* toch beter voor het kind. De WP is een heel fijne plek om te werken. We blijven in ontwikkeling en de visie van Kees Boeke is en blijft bijzonder en voelbaar.'

Stagebegeleiding

Manon: 'Ik begrijp dat jij ook stagiairs begeleidt hier. Hoe zit dat precies?'

Anita: 'De studenten van de Marnix Academie die een jaar lang stagelopen op onze school komen in totaal vier keer bij mij en Yolanke Groeneveld (groep 5/6) op gesprek. Daar komt een hoop zelfreflectie bij kijken: wat moet ik verbeteren om een goede leerkracht te worden? Het zijn vaak jonge mensen, maar ook zijinstromers met een andere werkachtergrond. Met name die deeltijders hebben het zwaar; soms lukt het ze, maar soms ook niet.'

Anita van Dommelen

Leeftijd: 52

Komt oorspronkelijk uit: Krimpen a/d IJssel

Woonplaats: Hilversum

Woonsituatie: samenwonend met man Alex, zoon Matthijs (19) en dochter Sterre (15).

Studie: KLOS

Quote: “Ik had nooit stagegelopen op de WP, omdat een plek hier heel gewild was en je die niet zomaar kon bemachtigen. Ik dacht: 'Als ik dáár nog eens zou mogen werken!'”

Manon: 'In mijn rol als stagebegeleider voor studenten van de lerarenopleiding van de Universiteit Utrecht zie ik vooral heel veel lessen. Het is altijd weer de vraag wat je na zo'n les ter sprake brengt. Je hebt wel zeven velletjes volgeschreven, dus het is de kunst om niet alle details te bespreken, maar juist vanuit een helicopterview terug te kijken.'

Anita: 'Wij voeren met de studenten vooral gesprekken over hun praktijkervaringen. Soms bezoeken we lessen op verzoek van eerste- en tweedejaarsstudenten of van hun mentoren, maar verplicht is dit niet. Ze hebben een POP (persoonlijk ontwikkelingsplan) met leerpunten en dat nemen ze mee naar het gesprek. Het kunnen heftige gesprekken zijn. Vaak gaat het om jonge mensen van een jaar of 20 die op een

heleboel vragen over hun eigen persoonlijkheid nog geen antwoord hebben. Soms worstelen ze met dingen in hun privéleven die moeilijk te scheiden zijn van hun werkzaamheden als stagiair. Die komen dan natuurlijk ook bij gesprekken boven. Ze leggen de lat hoog en willen geen fouten maken. Dan is het onze taak om ze bij te brengen dat ze juist wél fouten moeten kunnen maken.'

Manon: 'Het is met leren lesgeven zoals met leren autorijden. Alleen door ervaring leer je alle fijne kneepjes.'

Vrije tijd

Anita: 'Wat zijn jouw hobby's?'

Manon: 'Koken is echt een van mijn passies. Behalve voor het gezin doe ik het ook graag voor grotere gezelschappen. Ik kan me nog herinneren dat ik een schoolleiderstentje gaf thuis, en dat mijn zoon Pim – inmiddels oud-werker – onder de neus van de toenmalige rector, Henk Zijlstra, inktvisjes stond schoon te maken. Deelnemen aan kookcursussen vind ik ook leuk. Onlangs nog deed ik er een bij De Librije in Zwolle. Behalve Duitse kook ik ook graag Italiaanse en Portugese gerechten. Wat doe jij graag in je vrije tijd?'

Anita: 'Series kijken op Netflix. De laatste tijd zijn dat vaak Scandinavische series. Verder houden we thuis van reizen. Mijn man Alex houdt zich als ZZP'er bezig met het organiseren van reizen en is gespecialiseerd in Cuba, waar hij ook ooit gestationeerd is geweest. Inmiddels zijn we ook een keer of vijf op dat bijzondere eiland geweest. Sommige clichébeelden van oldtimers en dergelijke kloppen nog wel, maar het land gaat langzaam aan toch vooruit. Cuba is mooi, maar mijn lievelingsland is toch wel Italië trouwens.'

Berend Ike

Foto's: Berend Ike

Interview met de Bettykrant-redactie

'Wij maken de Bettykrant met heel veel plezier en het is iets heel leuk extra van de school!' zeggen Mick, Myrte, Hannah en Isabel tegen me als we starten met dit interview. Zij zijn de redactie van de in september opgerichte Bettykrant. Ze zitten alle vier in groep 8.

Iedere vrijdag om 11.15 komen de redactieleden op mijn kamer bij elkaar. Ze zijn enthousiast en ambitieus. Ze hadden het plan om iedere week een Bettykrant te maken, maar omdat dat niet lukte, hebben ze het losgelaten. Het plannen, voorbereiden en schrijven van een interview kostte meer tijd dan ze vooraf hadden verwacht.

De taakverdeling is als volgt: Hannah, Myrte en Isabel interviewen en schrijven, Mick doet de vormgeving. Vandaag ben ik echter degene die de vragen stelt.

Waarom is de Betty-krant belangrijk?

'Dat kinderen van groep 3/4 ook weten van wat wij doen in groep 7/8. Wij zijn bijvoorbeeld nu bezig met Media-Masters en daar weten zij nog niks van. Het is leuk als zij vast weten dat zij dat straks ook gaan leren.'

Hoe gaat het?

'Het is soms lastig om te plannen. Eerst dachten we dat we pas met de Bettykrant aan de slag konden als al ons werk af was. Toen was het lastig om de stukjes af te krijgen. Nu krijgen we er meer tijd voor en dat is fijn.'

Doen jullie alles zelf?

'Bijna wel. We krijgen nu hulp van Kim in het Vloerlab. Ze helpt ons om op te starten en om in het ritme te komen. Dat is heel fijn. Het is jammer dat we nu niet meer in het Vloerlab zitten. We kunnen het nog niet alleen. Later wel, denken we.'

Mick: 'Ik had in het begin moeite met het werken met programma Pages. Toen kreeg ik hulp van Laura en heb ik heel veel zelf uitgeprobeerd. Nu kan ik het denk ik wel alleen.'

Wat leren jullie van de Bettykrant?

Mick: 'Ik heb door het interview met Mees geleerd dat we vogelhuisjes hebben in de Ronding. Ik had eerst een plaatje van een gewoon vogelhuisje erbij gezet, tot ik erachter kwam dat dit de

plekken zijn waar je echt in stilte kan werken.'

Myrte, Hannah en Isabel: 'Met interviewen hebben wij ontdekt dat de technologie op school snel verandert. Toen wij in groep 1/2 zaten, hadden ze niet van die grote iPads en in groep 5/6 werkten we nog met Schoolmates. Nu hebben ze daar ook Chromebooks. En in groep 1/2 krijgen ze nu dans en muziek van leerkrachten die daarvoor geleerd hebben. Dat hadden wij vroeger niet.'

Welk interview vonden jullie het leukst?

Myrte: 'Het interview met Noa (groep 5/6) over het gedicht dat ze gemaakt had vond ik heel leuk. Met Noa kon ik heel goed verder praten. De ene vraag na de andere popte op.'

"In groep 1/2 krijgen ze nu dans en muziek van leerkrachten die daarvoor geleerd hebben. Dat hadden wij vroeger niet."

"Bij de een loopt het interview heel makkelijk en ontstaat er een gesprek, bij de ander stopt het. Doorvragen is wel iets wat we allemaal heel graag willen leren."

Isabel: 'De ochtend meelopen met groep 1/2 was heel leuk. Ik zag dat er dingen veranderd waren.'

Myrte, Hannah en Isabel: 'Bij de een loopt het interview heel makkelijk en ontstaat er een gesprek, bij de ander stopt het. Doorvragen is wel iets wat we allemaal heel graag willen leren.'

Hannah: 'Het interview met Nanda en Adriaan vonden Isabel en ik allebei heel erg leuk.'

Waarom dan?

Isabel: 'Omdat het zo soepel liep en we het goed hadden voorbereid.'

Tot slot: waarom heet het de Bettykrant?
Hannah: 'Ik heb de naam bedacht, omdat bij ons in de Ronding het beeld van Betty Boeke staat.'

Anne-Mieke Bulters
Directeur basisonderwijs

Interview met Nanda en Adriaan

Twee leerlingen van de Bettykrant interviewden Nanda van der Veer en Adriaan van Rees. Nanda heeft na heel veel jaar afscheid genomen van De Werkplaats. Adriaan volgt haar op als natuurmedewerker.

Wat was jullie vorige baan?

Nanda: 'Ik was eerst groepsmedewerker op De Werkplaats, uiteindelijk heb ik toch gekozen om op de boerderij te werken. Dat gaf meer rust.'

Adriaan: 'Ik haalde eerst het onkruid weg op De Werkplaats, daarom kende ik de boerderij al. Toen ik hoorde dat

ze iemand zochten voor de boerderij, meldde ik me meteen aan.'

Waarom hebben jullie ervoor gekozen om hier te werken?

Nanda: 'Het was altijd lastig voor de klas, je had zo weinig tijd dat je nooit met kinderen kon praten. Als je dan op de boerderij werkt, is het altijd gezellig en heb je tijd voor kinderen. Ook kinderen die het soms moeilijk hebben en even iets anders nodig hebben.'

Adriaan: 'Het is saai als je dag in dag uit maar staat te schoffelen. Nu word ik gewoon vrolijk van de kinderen en dieren om me heen.'

Waarom is natuur belangrijk voor de school?

Nanda: 'We moeten heel goed zorgen voor de aarde, maar sommige mensen hebben dat niet door, ik vind het belangrijk dat kinderen leren omgaan met dieren en dat ze leren hoe ze moeten oogsten.'

Adriaan: 'Ik vind eigenlijk hetzelfde als Nanda. Dit is belangrijk, leuk en soms ook een uitdaging, dan moet je goed samenwerken. Dat probeer ik de kinderen ook mee te geven.'

Foto: Jikke Klem

"Nanda: 'We moeten heel goed zorgen voor de aarde, maar sommige mensen hebben dat niet door. Ik vind het belangrijk dat kinderen leren omgaan met dieren en hoe ze moeten oogsten.'"

Nanda, waarom ga je weg en heb je al een nieuwe baan?

'Ik heb veel last van mijn schouders, het is hard werken en nu is het tijd voor meer uitdaging. Ik heb al een nieuwe baan, ik werk eigenlijk een beetje in de zorg met kinderen die bijvoorbeeld autisme hebben. Deze kinderen ga ik helpen om hun zelfvertrouwen te vergroten, zodat ze minder snel boos worden als dingen niet gaan zoals ze willen.'

Adriaan, hoelang ben je van plan hier te werken?

'Het is tot nu toe echt al super op de boerderij, dus het wordt wel lastig om

mij weg te krijgen, hoor, hahaha! Ik denk dat ik hier voorlopig nog wel werk.'

Willen jullie nog wat kwijt?

Nanda: 'Ik vond het geweldig om hier te mogen werken, op zo'n mooie, grote school.'

Adriaan: 'Jullie hebben goede vragen gesteld.'

Isabel Clemen en Hannah Vos
werkers uit groep 8

"Adriaan: Ik word gewoon vrolijk van de kinderen en dieren om me heen."

Dansen vanuit blijdschap

Als werker op het VO heb ik zes jaar lang met heel veel passie en plezier bij WP-Extra gedanst. In de danslessen leerden wij choreograferen, optreden en samen dansen. De passie voor het dansen kwam voor mij uit het choreograferen. Daarin kon ik creativiteit en eigenheid kwijt, en konden deze twee zelfs samengaan. Voor mij was de hele WP verweven met het dansen, en nu, drie jaar later, geef ik met diezelfde passie dansles aan de werkers. In mijn danslessen is mijn doel alle werkers vanuit blijdschap te laten dansen. Ik neem je graag mee naar het danslokaal om te vertellen hoe ik dit doe.

Drie aspecten

In de danslessen werk ik met de werkers aan drie aspecten van het bewegen en dansen: *lichaamsplan*, *lichaamsbesef* en *lichaamsidee*. Ik zal vertellen wat deze aspecten zijn, maar vooral ook hoe de werkers er in de les mee in aanraking komen.

Het *lichaamsplan* is hoe ons lichaam automatische bewegingen maakt. Tijdens de dansles improviseren de werkers veel. Hierin hebben ze grote vrijheid in het dansen. Door veel te dansen vergroten de werkers hun dans-

Foto: Jikke Klem

kwaliteiten elke week weer. Ik vind deze groei prachtig om te zien. Zo leren de kleuters te zwaaien met hun armen terwijl ze lopen, en later in groep 7/8, kunnen ze allerlei bewegingskwaliteiten als snelheid, grootte en richting onbewust combineren.

Het ontwikkelen van het lichaamsplan gebeurt in de les vaak door middel van een improvisatieopdracht met een bewegingsprobleem. Zo zijn de werkers bijvoorbeeld aan het dansen met een voet die vastzit in een moeras, of moeten ze een manier vinden om over een rivier te springen om Princess Peach te redden.

“Zo dansen de werkers met een voet die vastzit in een moeras, of moeten ze een manier vinden om over een rivier te springen om Princess Peach te redden.”

te redden. Deze opdrachten zijn erop gericht de werkers hun onbewuste bewegingen steeds bewuster te laten maken. Hierdoor kunnen ze hun eigen grenzen gaan verkennen en daarmee nieuwe bewegingen ontdekken. Uiteindelijk worden deze nieuwe bewegingen ook weer automatisch.

Mini-voorstellingen

Om bewegingen bewust te maken heb je *lichaamsbesef* nodig. Dit is de informatie die iemand over zijn eigen lichaam heeft. Dit kan over van alles gaan: ‘Hoe sta ik?’, ‘Hoe lang is mijn arm?’, ‘Hoe snel beweeg ik?’. In de dansles leren de werkers van mij bewegingen en technieken om bewuster te dansen, maar geef ik ze ook veel opdrachten om zich bewuster te worden van hun lichaam. Zo dansen ze mij en elkaar vaak na in de warming-up en choreograferen ze veel. Met groep 7/8 hebben we gewerkt aan mini-voorstellingen, waarin ze zelf hebben nagedacht over bijvoorbeeld de choreografie, de muziek en de publieks-

opstelling. Ze maakten hun eigen dans en daagden zichzelf uit door kritisch naar het eigen product te kijken. Uiteindelijk hebben ze hele diverse voorstellingen gemaakt, die ze met veel trots aan de groepsmedewerker en elkaar hebben gepresenteerd. Ik heb met veel bewondering van alle voorstellingen genoten.

In de danslessen improviseren, choreograferen en presenteren de werkers wekelijks hun werk, waarbij ze veel positieve aandacht voor elkaars verrichtingen hebben. Het derde doel dat te allen tijde in de les vooropstaat voor mij is het *lichaamsidee*. Het lichaamsidee is het zelfbeeld over het eigen lichaam, en het zelfbeeld over de mogelijkheden van je lichaam. Door positieve interactie met elkaar en een diversiteit in de opdrachten werken we constant aan het versterken en onderhouden van een positief zelfbeeld en lichaamsidee. Vanuit deze gedachte sluiten wij bijvoorbeeld elke dansles af met een buiging voor elkaar. Daarbij geven de werkers elkaar compli-

menten over de gemaakte dansen en laten individuele werkers tijdens de improvisatieopdrachten aan de groep hun unieke en creatieve bewegingsoplossingen zien.

Door het lichaamsplan, lichaamsbesef en het lichaamsidee samen te voegen in mijn lessen streef ik ernaar dat alle werkers op De Werkplaats dansen vanuit blijdschap, naar zichzelf én naar de ander.

Emiel Schoneveld
Medewerker dans BO

“Met groep 7/8 werkten we aan mini-voorstellingen, waarin de werkers zelf nadachten over de choreografie, de muziek en de publieksopstelling.”

Danslessen

Danslessen vanuit het perspectief van een groepsmedewerker

Ruimte nemen en geven, bewegen, jezelf durven laten zien, jezelf zijn, je veilig voelen, je lijf leren kennen, je kwetsbaar op durven stellen, je gevoelens uiten, moeilijke momenten wegdansen, fijne momenten delen, leren ontwerpen, je creativiteit gebruiken: woorden die opborrelen als ik aan dans denk.

Als groepsmedewerkers ervaren wij vrijwel dagelijks de meerwaarde van onze danslessen. Dat kinderen zichzelf durven uit te drukken in dans en beweging maakt dat zij lekkerder in hun vel zitten, dat zij zich meer bewust worden van zichzelf en van hun eigen lichaam en dat zij zekerder zijn en meer geaard.

Ook de groepsdynamiek zie je terug bij de danslessen: is de groep veilig, hangt er een prettige sfeer, is er sprake van samenwerken? Dit alles wordt goed zichtbaar tijdens lessen waarbij je je kwetsbaar moet opstellen, lessen zoals dans. Danslessen maken dat je meer zelfvertrouwen en zekerheid voelt over je lijf. Dat je je je durft uit te drukken in beweging op muziek, dat je niet bang bent van wat een ander vindt en dat je voelt hoe fijn het is om zelf de regie te houden over je lijf en je bewegingen.

Het effect van de danslessen zie je het mooist wanneer er een nieuwe werker op onze school begint. Een werker die nieuw is, is zich zeer bewust van zijn of haar lijf, maar voelt nog niet de veiligheid om helemaal vrij met dat lijf te bewegen.

“Aan het einde van het jaar, tijdens onder de bogen, laten de werkers prachtige dansen op het grote veld zien, met een publiek van ouders en medewerkers als een warme deken om ze heen.”

De bewegingen zijn voorzichtig, minder vloeiend, er verschijnt vaak een rood hoofd en van plezier is nog weinig sprake. Op momenten waarop de kinderen moeten improviseren, voelen ze nog niet de vrijheid om zich helemaal te geven, om echt een danser te zijn. De verschillen met kinderen die al langer bij ons op school zitten zijn op dat moment groot. Als er enige tijd verstreken is zie je dat de nieuwe werker gegroeid is, dat hij of zij vrijer beweegt, zich meer ontspant en zich veiliger voelt, uitbundiger durft te zijn en zich meer over durft te geven aan de muziek. Dat is een mooie ontwikkeling om te zien.

Aan het einde van het jaar, tijdens *onder de bogen*, laten alle groepen hun dansvaardigheden zien. Dan laten de werkers

zien, met een publiek van ouders en medewerkers als een warme deken om ze heen. Een veilige plek, waar bewegen met je lijf iets is om van te genieten, met als bonus de dansspecial van de achtste-groepers. Wie wil, doet mee en bedenkt samen met de dansmedewerker een eigen dans, als afscheid van de basisschool en om te laten zien wat men heeft geleerd. Dat is waar acht jaar danslessen toe leidt: ruimte nemen en geven, beweging, jezelf durven laten zien, jezelf zijn, je veilig voelen, je lijf leren kennen, je kwetsbaar op durven stellen, je gevoelens uiten, moeilijke momenten wegdansen, fijne momenten delen, leren ontwerpen, je creativiteit gebruiken.

Margot Timmerman
Medewerker 7/8

Het Denklab

Op het BO is vorig jaar het Denklab gestart. In dit 'lab' werkt een aantal kinderen met andere leerbehoeftes, voortkomend uit een voorsprong op cognitief gebied.

Achtergrond

De kennis over hersenen en leren wordt steeds groter. Het wordt steeds duidelijker dat (hoog)begaafde kinderen vaak andere leerbehoeften hebben en wezenlijk anders leren.

Ook op de WP werd het duidelijker dat sommige kinderen tegen grenzen aan liepen. Sommigen waren niet gelukkig, anderen behaalden resultaten die helemaal niet pasten bij wat school en ouders verwachtten.

Verleden

Er gebeurde al lange tijd het een en ander voor deze kinderen in de groepen. Zo is er structureel verrijkend materi-

aal voor rekenen en zijn er de *Aagjes*-projecten, die ouders kunnen geven op school. Daarnaast weten medewerkers deze kinderen vaak extra uit te dagen, om zo hun talenten nog meer te benutten. Voor sommige kinderen was dit echter nog niet voldoende. Daarom startten we een pilot om ze op een andere manier te laten leren.

Foto's: Kim Gaalman

“Bouw met behulp van twaalf marshmallows en wat spaghetti een zo hoog mogelijke toren.”

Heden

Er is vorig schooljaar een groep ontstaan die vier keer per week een dagdeel bij elkaar komt: het Denklab. Deze groep bestaat voor een groot deel uit kinderen die in de groep niet voldoende hebben aan het extra werk. Dit kan verschillende oorzaken hebben: niet zelfstandig kunnen werken en dus niet aan die uitdaging kunnen toekomen of te weinig hebben aan de in de groep geboden uitdaging. Daarnaast hebben deze kinderen soms meer aansluiting bij elkaar dan bij anderen; ze begrijpen elkaar en kunnen elkaar uitdagen. In het Denklab wordt gewerkt aan doelen als

- leren leren (o.a. doorzetten, vragen stellen, automatiseren, *begrijp-je-brein*)
- zicht krijgen op executieve vaardigheden (bijvoorbeeld plannen, emotieregulatie)
- filosoferen (gedachten onder woorden kunnen brengen)
- praktische-, analytische- en creatieve denkvaardigheden ontwikkelen

- werken met Somplextra (wiskundig rekenen met veel teken- en knip-opdrachten)

Hieronder volgen enkele voorbeelden uit de praktijk.

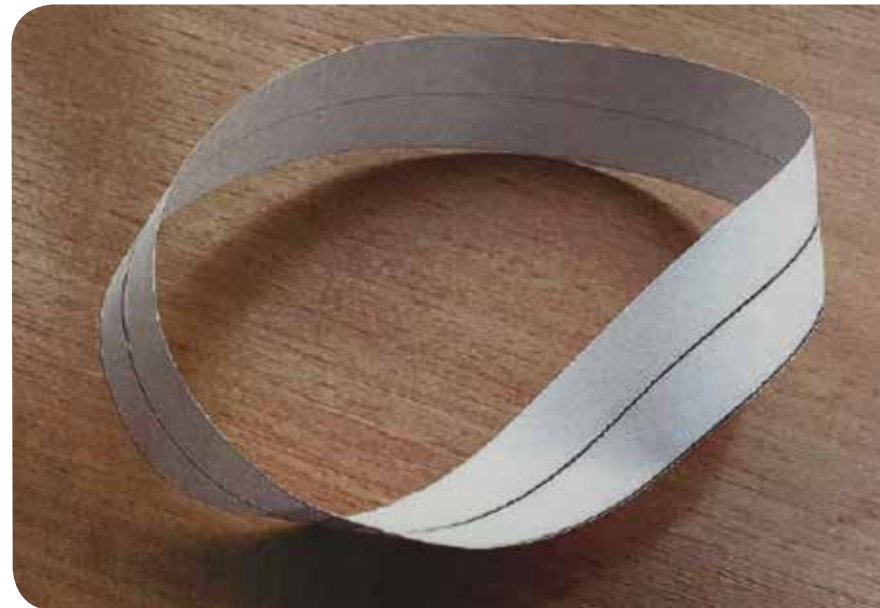
Leren leren: Hoe werkt je Brein? Wat is de leerkuil?

De kinderen vonden de les over het brein erg interessant en kregen antwoord op allerlei vragen: Hoe werkt dat met neuronen? Waarom snappen sommige kinderen het rekenen sneller dan anderen? Waarom is dat voor het leren leren niet handig? Wat is de leerkuil?

Vaak springen kinderen bij wie het leren vanzelf gaat over de leerkuil heen: ze doorlopen niet het proces van iets eerst niet kunnen en daarna wel. Ze hoeven geen moeite te doen om nieuwe stof te begrijpen. Maar wat als het toch een keer ingewikkeld is? Dan kan je in een leerkuil komen. Het kind denkt dan: ik kan dit niet, ik leer dit nooit. Het heeft

geen ervaring opgedaan met ergens de tanden in zetten om het te begrijpen. Dit kan een *fixed mindset* tot gevolg hebben (zie kadertje *mindset*). De kinderen leren en ervaren in het Denklab dat je soms dingen weliswaar *nog* niet kan, maar dat je *uiteindelijk* alles kan leren. Soms moet je echter meer je best doen of hulp vragen. Deze houding zorgt voor een *growth mindset*. Dit is belangrijk, omdat kinderen dan niet bij de pakken neerzitten als het even tegenzit. Zo vroeg een werker tijdens de les: 'Maar als ik dan helemaal op de op de bodem van de leerkuil zit, kan ik er dan ooit uitkomen?' De andere kinderen wisten het antwoord: 'Ja, dat kan.' Voor sommige dingen moet je oefenen; lopen, fietsen en zwemmen gingen ook niet in één keer goed. Als verwerking hebben de kinderen een poster gemaakt van hun held. Wie is je held? Waarom is dat je held? Wat heeft hij of zij moeten doen om te bereiken wat bereikt is? Kan/kon jouw held alles in een keer?

“Als je een lijn trekt over de lengte van zo’n ring, dan heb je uiteindelijk aan beide kanten een lijn staan, zonder dat je je potlood hebt opgetild.”

De term *mindset* staat voor de overtuigingen van mensen met betrekking tot hun intelligentie en de ontwikkelbaarheid van die intelligentie. Een *growth mindset* zorgt voor motivatie, doorzettingsvermogen en de wil om beter te kunnen, een *fixed mindset* belemmert deze eigenschappen juist. Een compliment geven voor hoe slim een kind is zorgt voor een *fixed mindset*, terwijl een compliment geven voor doorzettingsvermogen meehelpt aan de groei van een kind.

Zicht op executieve vaardigheden

Met de kinderen zijn de executieve vaardigheden behandeld. Aan welke vaardigheden denk je dat je nog moet werken? Welke vaardigheden heb je al van jezelf? Van tijd tot tijd wordt voorafgaand aan het werken besproken: hoe ga jij deze werktijd op jouw ontwikkelpunt letten? En na het werken: hoe ging dat? Kinderen worden zich soms ineens bewust van hun eigen gedrag of gedachten.

Filosoferen

Onlangs kwam de vraag aan bod: heb je vrienden nodig? Deze vraag kwam vanuit de kinderen zelf. Ze kunnen goed hun gedachten onder woorden brengen en op elkaar reageren. De conclusie was, na zo’n twintig minuten in gesprek te zijn: 'Met vrienden is het leuker, maar je hebt ze niet per se nodig om te overleven. Wel heb je om je heen mensen nodig die je kan vertrouwen.'

Denkvaardigheden (creatief, analytisch en praktisch)

Bouw met behulp van twaalf marshmallows en wat spaghetti een zo hoog mogelijke toren. Kinderen die een jaar geleden nog radeloos waren als ze moesten samenwerken, gingen nu enthousiast in tweetallen aan de slag. Er werden hoge torens gebouwd - die dan zo wankel werden dat de kans op instorten groot was - of lagere torens, waarvan de kinderen zeker wisten dat ze bleven staan. Het was mooi om te zien waarom bepaalde keuzes worden gemaakt en hoe ze tot stand komen.

Somplextra: De möbiusring

De kinderen moesten de uiteinden van een strook papier aan elkaar plakken, nadat ze de strook een halve slag gedraaid hadden. Als je een lijn trekt over de lengte van zo’n ring, dan heb je uiteindelijk aan beide kanten een lijn staan, zonder dat je je potlood hebt opgetild. En als je over die lijn gaat knippen, rara wat gebeurt er dan? En als je de ring dan nog eens in de lengte doorknipt? Dit was een les vol verwondering en *oohs* en *aahs*.

Vloerlab

Sinds dit schooljaar zijn er in iedere bouw ook groepjes kinderen die één keer per week naar het *Vloerlab* komen. Het Vloerlab is in het leven geroepen omdat het Denklab te kleinschalig is en meer kinderen behoefte hebben aan extra verrijking.

De kleuters hadden een waterproject, over de kringloop, de fases van water en de weg van een slok water door je lijf. In groep 3/4 waren wat verschillende projectjes: ontwerp een dierentuin, wat zijn zwarte gaten en bedenk een eigen sport.

Groep 5/6 bedacht *hoge orde-denkvragen* (vragen die niet zo een-twee-drie met

boekenwijsheid te beantwoorden zijn) bij *Project Nederland*, zoals: maak een spel over de geschiedenis van Nederland, hoe is Nederland ontstaan, hoe heeft onze taal zich ontwikkeld? Groep 7/8 bedacht *hoge orde-denkvragen* over een onderwerp naar keuze: kan je met een fidget spinner energie opwekken? Kan ik een nieuw soort zeilboot bedenken?

Ook startte een groepje met scheikunde op het VO. In het lab mogen ze de wonderre wereld van de scheikunde ontdekken onder leiding van een scheikundemedewerker van het VO of met werkers uit de hogere klassen.

Toekomst

De stip op onze horizon is dat alle genoemde leermethodes veel meer verweven worden met ons onderwijs. Het Denklab en het Vloerlab moeten ook echt zichtbaar worden op de vloer en de nieuwsgierigheid wekken van alle werkers.

Hoe geef je dit vorm, hoe zorg je voor voldoende ruimte? Welke kinderen komen in aanmerking? Hoe lang duurt een project? Wat zijn de doelen die we willen bereiken met het project? Samen met de werkgroep gaan we de antwoorden op deze vragen verder vormgeven, maar we hebben in ieder geval een start gemaakt. En die was erg leuk en leerzaam!

Kim Gaalman
Denklab-medewerker

Twee gelijke benen

De mens die weet wat het goede is en dus het juiste inzicht heeft, die mens zal goed handelen. Naïef vond ik deze gedachte van Sokrates. Wensdenken! Ik was jong, studeerde en verlangde naar polemieken. Kennis van het goede - de wereld om ons heen leverde en levert hier nog steeds overdadig bewijs voor - leidt helemaal niet tot goed gedrag. En bovendien: wat is goed, wat is inzicht? Tegen de achtergrond van de democratische Atheense samenleving in de 5e eeuw voor Christus, waar zogenaamde Sofisten, rondtrekkende professoren,

tegen betaling leerden dat de mens de maat aller dingen is en dat kennis verandert naargelang de omstandigheden, verkondigde Sokrates dat de mens bij machte is tot een onveranderlijk en juist inzicht te komen dat leidt tot juist handelen.

Wie verkeerd handelt, weet niet beter. Iemand die weet hoe hij gelukkig moet worden, zal dat ook proberen te doen. Sokrates en zijn leerling Plato vonden het daarom verstandig de opvoeding aan de staat over te laten, opdat ieder kind tot aan *zijn dood leert haten wat*

gehaat moet worden, en leert beminnen wat bemind moet worden. Muziek en dans spelen een grote rol en kinderen dienen zo te worden opgevoed dat ze hun handen even goed kunnen gebruiken als hun voeten. Hoofd, hart, handen en voeten: voor Sokrates diende de opvoeding gericht te zijn op de vorming van een volledig mens. Zijn interesse ging vooral uit naar de opvoeding van de ziel. Iedere ziel beschikt bij geboorte al over kennis van het Ware, het Goede en het Schone, en het was de taak van de filosoof om de ziel van de jonge mens bij te staan in zijn

“Alles wat je samen doet krijgt adem.”

barrensnoed. De leraar als verloskundige geroepen het inzicht dat ieder van nature heeft te verlossen, opdat zijn ziel gelukkig wordt en het juiste handelen mogelijk wordt: het verschilt in uitwerking niet zoveel van de gedachte van Kees Boeke dat een kind moet worden geholpen te worden wat het is. Om vervolgens, als zichzelf geworden persoonlijkheid, als zich naar aard en aanleg ontwikkelend individu, door innerlijke tucht gebonden, zijn verantwoordelijkheid te nemen als gemeenschapswezen. Maar daarmee hield het bij Kees niet op. Je was als lid van de gemeenschap, als gemeenschapswezen ook een deel van het grote geheel van de Kosmos. De gemeenschap stond weer in verbinding met de spirituele dimensie, de hemel boven de gemeenschap. Onderwijs was geen vehikel voor de economie, maar een programma van een levensschool.

De gedachte dat vorming/opvoeding ook een verantwoordelijkheid is van de school, is tegenwoordig minder algemeen. Toch vermoed ik dat ouders hun

kind ook naar De Werkplaats laten gaan in de hoop dat het iets meekrijgt van de opvoeding tot gemeenschapswezen, het samen mens zijn. Tegelijkertijd verwachten ze natuurlijk dat hun kind een goed diploma behaalt en bovendien de vaardigheden aanleert waarmee het zich in het maatschappelijk leven en vervolgonderwijs staande houdt. Onderwijs op De Werkplaats wil op twee gelijke benen lopen. Naast het aanbod en de resultaten, is de menselijke maat uitgangspunt, dat kinderen en medewerkers daadwerkelijk samenleven en samenwerken, dat de pedagogische relatie tussen medewerker en werker de basis legt van het vertrouwen waarin geleerd wordt en waarin nog steeds iedere medewerker datgene van wat hij er zelf van begrijpt bijdraagt aan het onderwijs. Medewerkers zijn als mens de basis van hun werk, als mens het instrument van hun lessen.

Goed onderwijs op De Werkplaats is wat goed is voor de ziel en op een andere wijze ook goed is voor de intellectuele

ontwikkeling van een kind. Toch is dat minder makkelijk geworden. De spirituele dimensie die voor Kees leidend was voor de gemeenschap, is voor mensen van deze tijd minder toegankelijk geworden of wordt zelfs non-existent geacht. Echter, met of zonder toegang tot wat wij niet met het verstand kunnen begrijpen, leren leven als lid van een gemeenschap blijft een uitdaging in deze ‘gepersonaliseerde’ tijden. Bovendien laten levensvragen zich niet negeren. Het durven (laten) denken erover zou moeten behoren tot de bagage van iedere leraar van jonge mensen.

Wie ben ik? Waarom leef ik? Waartoe voeden we kinderen op? Waarom hebben we regels en afspraken? Wat betekent mijn leven voor anderen? Waarom moet ik leren wat ik leer? Zulke vragen leven in ieder jong mens.

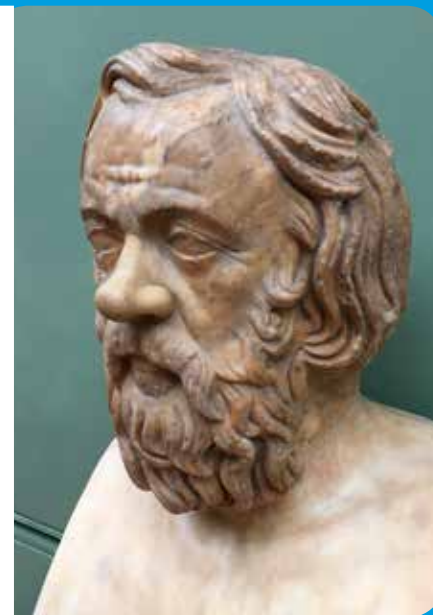
Het gaat er niet om antwoord te geven. Niet weten, jezelf even onwetend achten als de ander, geeft ruimte aan gedachtenvorming, of helpt net zoals Sokrates dat deed, een jong mens van de pre-existente kennis verlossen.

Het juiste inzicht geeft de ziel vleugels. Zo naïef vind ik Sokrates' gedachte inmiddels niet meer. Wie weet waarom hij doet wat hij doet en in verbinding leeft met een bestemming, die mens heeft een kompas en een verhaal. Al is het maar om later als dichter over je oude school te kunnen dichten:

Alles wat je samen doet krijgt adem.

Marijn Backer

“De spirituele dimensie die voor Kees leidend was voor de gemeenschap, is voor mensen van deze tijd minder toegankelijk geworden of wordt zelfs non-existent geacht.”

Foto's: Marijn Backer